گرنگییەکانی پەرتوکی وێنەیی بۆ منداڵان.. ڕۆزا شوان

وێنە بە زمانێکی جیهانی ئاسان دادەنرێت، هەموو کەسێک لێی تێدەگات و پێویستیی بە وەرگێڕان نییە. هەندێک لە زانایان مێژووی سەرهەڵدانی وێنە بۆ زیاتر لە چل هەزار ساڵ بەر لە زاینی دەگەڕێنەوە. بۆ ئەو سەردەمەی کە مرۆڤە سەرەتاییەکان، هێشتا فێری زمان و نووسین نەبووبوون، بە هێڵکاری و وێنەکێشان وبە پەیکەری سادە، گوزارشتیان لە مەبەست و نیاز و راز و لە پەیام و لە خەون و هیوا و لە کێشەکان و لە چیرۆکەکانی ژیانی خۆیان کردوون. لە زۆر شوێنی جیهاندا، لەسەر دیوارەکانی ئەشکەوتەکان و لەسەر تاشە بەرد و لەسەر تاتە قوڕی وشکەوەبووی ڕەقدا، وێنەیان کێشاون و هەڵکۆڵیون. لە گەلێ شوێنی جیهاندا، لەسەر دیواری ئەشکەوتەکان و لەسەر تاشە بەردی تەخت دا، بە هەزاران هێما و وێنەی هەڵکۆڵراو دۆزراونەتەوە. بە هەزاران پەیکەری جوراوجۆریش کە لە بەرد و لە قوڕ دروستکراون لە چەند شوێنیکی جیهاندا دۆزراونەتەوە. هەندێک لەو پاشماوانە، لە شوێنەکانی خۆیاندا پارێزراون. بەشێکیشیان خراونەتە مۆزەخانەکانەوە. ئاخۆ دەبێت چەندین هەزار وێنەی هەڵکۆڵراو و پەیکەری دروستکراوی تر هەبن، کە تا ئێستا نەدوزراونەتەوە. بە هەزاران وێنەی کێشراو و هەڵکۆڵراو و پەیکەریش، بە هۆی باران و لافاو و زەمینلەرزەوە، تێپیون و داڕماون لەناو چوونە. کوردستانی نیشتمانی ئێمەی کوردیش، یەکێکە لە کۆنترینی ئەو شوێنانەی کە مرۆڤی دێرین سەریان لێی هەڵداوە. تا ئێستا، لەسەر دیواری ئەشکەوتەکان و لە شوێنەوارە دێرینەکانی کوردستاندا، بە سەدان وێنە و هێما و نەخش و پەیکەریان لێدۆزراونەتەوە. بەشێکی زۆریان بە تاڵان بران، کە لە ئێستادا مۆزەخانەکانی بیانیان رازاندوونەتەوە. ئەمەش بە بە “دەوڵەتی کوردستان” دەگەڕێتەوە.

سۆمەرییەکان – راستییەکی هاشا هەڵنەگرە کە بەڕەچەڵەک کوردن و شوێنی ڕەسەنیان چیا سەرکەشەکانی زاگرۆس بوو – پێش ئەوەی نووسینی بزماری “مێخی” دابهێنن، نووسینی وێنەییان داهێنا. لەسەر تاتە قوڕدا وێنەیان کێشاون و بە ئاگر سوریان

کردوونەتەوە. بۆ نموونە: وێنەی " شاخ" یان کێشاوە، بە گوزارشتکردن لە بەرزی.
هەموو ئەمانە بەڵگەی راستی و گەواهی سەلماندن، کە کوردستان یەکەمین و کۆنترین و رەسەنترین لانکەی ئاوەدانی و داهێنان و شارستانی و ژیان و گوزەران بووە، لە هەموو جیهاندا. ئەمەش راستییە و زیادەڕۆیی نییە.
لەم دواییەدا، دۆزینەوەی کەتەڵەی ئیسک و پروسکی “داپیرە کوردە” لەناو ئەشکەوتی “شانەدەر” لە باشووری کوردستان، گەواهەکی تری سەلماندنی ئەو راستییانەیە.

پەرتوکی وێنەیی چییە؟

پەرتوکی وێنەیی بۆ منداڵان، ئەو پەرتوکانەن کە وێنەکانیان وەک وشەکانیان گرنگن. تەنانەت ڕەنگە هەندێکیان بە تەواوی لە وێنە پێکبێن و هیچ و وشەیەکیان تێدا نەبێت. کە بە (کۆمیکس) ناودەبرێن. هەندێکیش لە پەرتوکە وێنەییەکان، لە وشە و لە کورتە رستە و لە وێنە پێکدێن. ئەم جۆرە چیرۆکە وێنەییانە، ئەزموونێکی بینراو بە منداڵان دەبەخشن و یارمەتیان دەدەن، کە ڕووداوەکان ببینن و لێیان تێبگەن.
پەرتوکی وێنەیی بۆ منداڵانی ساوا (فێرخوازانی سەرەتایی) لەوانەیە چیرۆکی بێ وشە لەخۆ بگرێت، لە کاتێکدا پەرتوکی وێنەیی بۆ هەرزەکاران ڕەنگە شێوەی ڕۆمانی گرافیکی بگرێتەبەر، بەبێ گوێدانە تەمەن و ژانر. پەرتوکی وێنەیی وەک ڕێگەیەکی نایاب دەمێنێتەوە بۆ سەرقاڵکردنی خوێنەرانی بچووک.

بۆچی پەرتوکە وێنەییەکان گرنگن بۆ گەشەکردنی منداڵان؟

پەرتوکە وێنەییەکانی منداڵان فۆرمێکی هونەرییە، کە جیهانەکانی منداڵان دەوڵەمەند دەکەن و پەرەیان پێدەدەن. نەک هەر یارمەتیان دەدەن بۆ چاندنی داهێنان و بۆ فراوانکردنی خەیاڵەکانیان، بەڵکو ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕن لە پەرەپێدانی تواناکانی زمان و تێگەیشتنیان لە جیهانی دەوروبەریان. لەگەڵ پێشکەوتنی تەکنەلۆژیا و سەرهەڵدانی شێوازە نوێیەکانی وێنەکێشان، داهاتووی ئەم فۆرمە هونەرییە، هەندەی تر گەشاوەتر دەردەکەوێت. ئەوەی وێنەکێشان و دایکان و باوکان و مامۆستایان، بە تێگەیشتن لە گرنگی ئەم فۆرمە هونەرییە، دەتوانن بەشداربن لە ئەزموونی خوێندنەوەی دەوڵەمەندتر و چێژبەخشتر بۆ منداڵەکانتان.
پەرتوکە وێنەییەکان زۆر لەوە زیاترن کە چەند وێنەیەکی ڕەنگاڕەنگبن لە چەند لاپەڕەیەکدا. بەڵکو پڕن لە کارەکتەری جۆراوجۆر و لە چیرۆکی ئەفسووناوی سەرنجڕاکێش.

تەنهاش بۆ چێژ لێوەرگرتن و کات بەسەربردن و سەرقالکردنی منداڵان نین و سوودیان زۆرە. بە کورتی باسی چەند گرنگییەکیان دەکەین:

پەرەپێدانی تواناکانی زمان: منداڵان بەرکەوتەی وشەسازیی نوێ و پێکهاتەی ڕستەی جۆراوجۆر دەبن و فەرهەنگی زمانیان دەوڵەمەندتر دەکەن. توانای دەربڕینیان بەرز دەکەنەوە. هەروەها وێنەکان یارمەتیدەرن بۆ تێگەیشتن لە مانای وشە نوێیەکان.

خەیاڵ و بەرزکردنەوەی داهێنان: پەرتوکە وێنەییەکان دەرگا بۆ ڕووی جیهانە خەیاڵییەکاندا دەکەنەوە. هانی منداڵان دەدەن بۆ خەیاڵکردن لە کارەکتەرکان و لە ڕووداوەکان. ئەمەش بیرکردنەوە و داهێنانی داهێنەرانەیان بەرزدەکەنەوە دەکەنەوە.

گەشەپێدانی بیرکردنەوەی ڕەخنەیی: چیرۆکە وێنەیان، منداڵان هان دەدەن بۆ ئەوەی پاڵنەرەکانی کارەکتەرەکان لەبەرچاو بگرن و کێشەکان چارەسەر بکەن و پێشبینی ڕووداوەکان بکەن. بەمەش توانای بیرکردنەوەی ڕەخنەیی و شیکارییان بەهێزتر دەبێت.

گەشەسەندنی سۆزداری و کۆمەڵایەتی: پەرتوکە وێنەییەکان، بەشدارن لە گەشەپێدانی توانا کۆمەڵایەتی و سۆزدارییەکانی منداڵان. بینینی هەستی کارەکتەرەکان و چۆنیەتی کاردانەوەیان بەرامبەر بە ڕووداو و هەستەکان، لە ڕێگەی وێنەکانەوە گەشەسەندنی سۆزداری تەندروست پەروەردە دەکات. بەرزکردنەوەی زیرەکی سۆزداری ڕێگا بۆ بە سەرکەوتنی داهاتووی منداڵان خۆش دەکات. زۆرێکیش لە پەرتوکە وێنەییەکان باس لە بابەتەکانی وەک، هاوڕێیەتی، هاوسۆزی و لە بەڕێوەبردنی چارەسەرکردنی ناکۆکییەکان دەکەن. ئەمەش یارمەتی منداڵان دەدات لە خۆیان و لە کەسانی دیکە تێبگەن و پەرە بە توانا کۆمەڵایەتییەکانیان بدەن.

هاندانی بینراو: وێنە جوانە ڕەنگاوڕەنگە سەرنجڕاکێشەکان، سەرنجی منداڵان ڕادەکێشن و چێژێکی زیاتریش بە خوێندنەوەی چیرۆکەکان دەبەخشن، بەتایبەتی بە منداڵانی بچووک کە فێرخوازی بینراون.

پەرتوکە وێنەییەکان دەروازەیەکی ئەفسوناویین: کە مێشکی منداڵان بە ڕووی جیهانە نوێیەکاندا دەکەنەوە و زاخاوی خەیاڵیان دەدەن و یارمەتیان دەدەن کە باشتر لە خۆیان و لە جیهانی دەوروبەریان تێبگەن.

هێزی وێنەکان: وێنە جوان و ڕەنگاوڕەنگەکانی پەرتوکە وێنەییەکان، سەرنجی منداڵان ڕادەکێشن. تێکەڵکردنی

دەقەکان و وێنەکان، یارمەتیدەرەن بۆ دروستکردنی ئەزموونێکی دەوڵەمەندتر، ئەمەش وا دەکات کە ئاسانتر لە چیرۆکەکان تێبگەن و لە بیریان نەچنەوە.
پەرەپێدانی هاوسۆزی: خوێندنەوەی چیرۆکەکان دەربارەی کارەکتەرە جۆراوجۆرەکان و ئەزموونەکانیان، پەرە بە هاوسۆزیی منداڵان دەدەن. کاتێک کە منداڵان لە ڕوانگەی کەسانی ترەوە جیهان دەبینن، فێردەبن کە رێز لە ڕوانگە و لە کولتوورە جیاوازەکان بگرن.
چارەسەرکردنی ناکۆکییەکان: زۆرێک لە چیرۆکە وێنەییەکان. ناکۆکییان تێدایە، کە دەبێت کارەکتەرەکان چارەسەریان بکەن. ئەم چیرۆکانە منداڵان فێردەکەن کە تونانی چارەسەرکردنی ناکۆکییەکان و کێشەکانیان ببێت.
تێگەیشتن لە پەیوەندییەکان: زۆرجار چیرۆکە وێنەییان، هاوڕێیەتی و داینامیکی خێزان و کارلێکەکانی کۆمەڵگا نیشان دەدەن. منداڵان لە ڕێگەی ئەم چیرۆکانەوە فێری هاوکاری و هەرەوەزی و هاوبەشیکردن و گرنگی پەیوەندییەکان دەبن.
چاندنی خۆشەویستی خوێندنەوە: یەکێک لە گرنگترین سوودەکانی پەرتوکە وێنەییەکان، توانای چاندنی خۆشەویستی خوێندنەوەیە لە منداڵانی بچووکدا. تێکەڵکردنی وێنە سەرنجڕاکێشەکان و چیرۆکە سەرنجڕاکێشەکان، چێژێکی زیاتر بە خوێندنەوە دەدەن. کاتێک کە منداڵان خوێندنەوە بە خۆشییەوە دەبەستنەوە، ئەگەری ئەوە زیاترە کە بە درێژیی ژیانیان، خۆشەویستییەکی تەواویان بۆ پەرتوک هەبێت. ببن بە هاوڕێی پەرتوک و خوێندنەوەش ببێت بە خوویەکی باشیان لە ژیانیاندا.
پەرەپێدانی کارامەیی بنەڕەتی لە منداڵاندا: پەرتوکە وێنەییەکان ڕێگەیەکی نایاب و ناوازەن بۆ ئاشناکردنی منداڵانی پێش قوتابخانە و باخچەی منداڵان، بە جیهانی خوێندنەوە. کاتێک منداڵان لە تەمەنێکی بچووکەوە دەست بە خوێندنەوە دەکەن، پەرە بە چەندین کارامەیی گەشەسەندنی سەرەکی دەدەن، لەوانە بنیاتنانی زمان، تێگەیشتن و توانای پەیوەندیکردن. بۆ نموونە، وێنەکان یارمەتیدەرن بۆ بەستنەوەی بیرۆکە و وشەکان و ماناکانیان. هاندەری گەشەکردنی وشەسازی و بەرزکردنەوەی تێگەیشتن لە خوێندنەوە.
پەیوەندی دایکان و باوکان و منداڵان: بەهێزکردنی پەیوەندیی نێوان دایکان و باوکان و منداڵان، یەکێکە لە دەرئەنجامە ئەرێنییەکانی پەرتوکە وێنەییەکان. خوێندنەوەی پێکەوەیان، کاتێکی گرنگ دەڕەخسێنێت کە پەیوەندی دایکان و باوکان و منداڵان بەهێز دەکەن و خۆشەویستی پەرتوکیش لەلای منداڵان شیرینتر

دەکەن. لەناو بەشەکی زۆری خێزانەکانی ئەوروپادا، پێش نووستن، کاتێک هەیە بە ناوی "کاتی خوێندنەوە" دایکان یان باوکان، کورتە چیرۆکێک یا کورتە هونراوەیەک، یان چیرۆکە وێنەیەکانیان بە منداڵەکانیان دەخوێننەوە.
ئایا وێنە دیجیتاڵییەکان جێگەی شێوازە کۆنەکانیان گرتوونەتەوە؟
لە ئەمڕۆدا وێنە دیجیتاڵییەکان تادێن باوتر دەبن، بەڵام شێوازە کۆنەکانیش بایەخی خۆیان لەدەست نەداون. زۆرێک لە وێنەکێشە مۆدێرنەکان، تێکەڵەیەک لە تەکنیکە کۆنەکان و دیجیتاڵییەکان بەکاردەهێنن.

شایەنی باسیشە ساڵانە، سێ خەڵاتی بەرز دەبەخشرێن، بە هونەرمەندانی باشترین پەرتوکی وێنەیی روونکراوە بە منداڵان لە جیهاندا، بە مەرجێک پەرتوکەکانیان ساڵێک پێشتر چاپکرابن و بڵاوکرابێتەوە، خەڵاتەکانیش ئەمانەن:

مەدالیای زێڕی کاڵدیکۆت. تایبەتە بە وێنەکێشەکانی پەرتوکی وێنەیی لە ئەمریکا.

مەدالیای زێڕی هانز کریستیان ئەندرسەن (دوو ساڵ جارێک دەدرێت). جیهانییە.
خەڵاتی (کلاوس فلێگ) بۆ پەرتوکی وێنەیی بۆ منداڵان، خەڵاتێکی ساڵانەیە کە تایبەتە بە وێنەکێشانی تازەپێگەیشتووی پەرتوکی وێنەیی بۆ منداڵان. لە ئەمریکا.
لە دوو نووسینی پێشترمدا، بە درێژی باسمان لە مەدالیای زێڕی هانز کریستیان ئەندرسون و لە مەدالیای زێڕی کاڵدیکۆت کردووە و بڵاومانکردوونەتەوە.
بەگومان هەڵبژاردنی پەرتوکی وێنەی دروست و گونجاو، بەپێی تەمەنەکانی منداڵان زۆر گرنگە، بۆ ئەوەی زۆرترین سوودیان لێ وەربگرن.
لە پەرتوکخانەکانی وڵاتە پێشکەوتووەکاندا، بە هەزاران پەرتووکی وێنەیی بۆ منداڵان چاپکراون، کە وێنەکانیان جوان و ڕەنگگەشن و لەلایەن وێنەکێشانی پیشەیی ناسراوەوە کێشراون، کە بەرگەکانیان ڕەقن و پەڕەکانیان ئەستوور و بریسکەدارن. تەنانەت بە سەدان پەرتوکیان تێدایە، کە بە تایبەتی بۆ منداڵانی یەک ساڵان و دوو ساڵان لەسەر کوتاڵی قەدیفە و شتی سەرنجڕاکێشی تر کێشراون، لە ڕێی ئەو وێنانەوە، منداڵانی ساوا، فێری ناوی وێنەکان دەبن و پێیان ئاشنا دەبن. لە ژووری هەر منداڵێکی بچووکیشدا، پەرتوکخانەیەکی قنج هەیە، کە

کۆمەڵێک پەرتوکی وێنەیی ساکاریان لەسەر رەفتەکانی ریزکردوون، تادێش ژمارەی پەرتوکەکان زیاتر دەبن. هەر لە منداڵییەوە دەیانکەن بە هاوڕێی پەرتوک و خوویی خوێندنەوەیان لێدەچێنن.

پەرتوکی وێنەیی بۆ منداڵانی کورد لە کوردستاندا، زۆر بە کەمی بەرچاو دەکەون. ئەمەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە، کە بە دەگمەن هونەرمەندانی وێنەکێشمان، بە تایبەتی خۆیان بە بواری پەرتوکی وێنەیی بۆ منداڵانی کورد تەرخان کردوون، زۆر کەمن لە پەنجەکانی دەستێکمان تێناپەڕن. جگە لەوەش پاڵپشتی دارایی ناکرێن. لەم باردۆخەشدا، ناتوانن تێچووی چاپکردن و بڵاوکردنەوە بگرنە خۆیان.

دەزگایەکی چاپەمەنی و کۆپانیایەکیش نین، کە شان بدەنە بەر ئەم خزمەتە پیرۆزە و کۆمەڵێک پەرتوکی وێنەیی بۆ منداڵانی کوردمان چاپ بکەن و بڵاوی بکەنەوە.